Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych

dla

Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Rok 1875. Wydano i rozesłano dnia 30. Maja 1875. **Część XIV.**

Nr. 37.

Instrukcya

tycząca się stawiania i urządzania budynków dla publicznych szkół pospolitych i wydziałowych, wydana przez Radę szkolną krajową na mocy art. 25 Ustawy szkolnej z dnia 2. maja 1873 (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 250).

§. 1.

Budynek szkolny powinien leżeć osobno, dogodnie, zdrowo, w suchem i zacisznem miejscu, a jeżeli tylko jedna szkoła jest w gminie, o ile możności w pośrodku obszaru gminnego.

Obierając miejsce, należy zważać i na to, aby w sąsiedztwie nie było bagien i moczarów, hałaśliwych ulic, gościńców i warsztatów, tudzież fabryk zanieczyszczających powietrze; należy jednem słowem unikać wszystkiego, coby przeszkadzało nauce, wpływało zgubnie na zdrowie lub wywoływało zgorszenie.

Gdyby budynek szkolny musiał być koniecznie wystawionym przy drodze publicznej, należy go od niej oddzielić ogrodem lub dziedzińcem do zabawy i ćwiczeń gimnastycznych.

Przystęp do szkoły powinien być łatwy; drogi wiodące do niej będą miały chodniki twardo ubite i czysto utrzymywane.

Do stanowczego obioru miejsca należy zasięgnąć zezwolenia Rady szkolnej okręgowej.

§. 2.

W budynku szkolnym mają się mieścić tylko izby na cele szkoły, mieszkanie nauczyciela i sług szkolnych przeznaczone. Mury, ściany i przepierzenia powinny być takie, ażeby nie przepuszczały głosu i nie nasiąkały wilgocią; woda deszczowa ma być odprowadzana rynwami.

Zupełnym murom z cegieł i kamienia daje się pierwszeństwo przed murami pruskiemi i budową z drzewa.

W planie budynku należy mieć wzgląd na możliwe przybudowania w razie rozszerzenia szkoły. Z tego samego powodu należy też mury budynków parterowych robić ile możności tak grube, ażeby mogło być na nich piątro wybudowane.

§. 3.

Jeżeli budynek szkolny jest piątrowy, natenczas należy przedewszystkiem dolnych izb używać jako izb szkolnych. W razie, gdyby ilość klas wymagała także użycia piątra, należy tak postąpić, ażeby na piętrze mieściły się klasy dla dzieci starszych.

Schody wiodące na piątra mają być jasne, wygodne, nie ślizkie, przynajmniej na $1{\cdot}4^{m}$ (4′ 5″) szerokie, nie kręcone i z dobremi a tak urządzonemi poręczami (względnie całemi płotkami), iżby się uczniowie nie mogli po nich spuszczać. Wysokość stopni nie powinna przenosić $0{\cdot}16^{m}$ (6″), głębokość zaś dochodzić ma najmniej $0{\cdot}32^{m}$ (1′).

Odpowiednią, do 2 metrów (6′ 4″) dochodzącą szerokość, powinny mieć także główne wchody, sienie i korytarze, które nadto mają być jasne i nie powinny podlegać silnym przeciągom powietrza.

W głównych wchodach, oraz przed drzwiami izb szkolnych, mają być umieszczane stosowne skrobaczki i plecionki do oczyszczania obówia.

§. 4.

Jeżeli w jednym budynku mają być umieszczone szkoły dla chłopców i dziewcząt, powinny być o ile możności urządzone oddzielne wchody dla tychże.

§. 5.

Liczba izb szkolnych ma być odpowiednią liczbie nauczycieli prowadzących oddzielne klasy. Oprócz izb szkolnych należy urządzić w większych

szkołach osobne ubikacye na zbiory naukowe, tudzież na kancelaryę dla dyrektora, izbę dla nauczycieli i odpowiednie mieszkanie dla sługi szkolnego.

§. 6.

Obszerność izb szkolnych ma być taką, aby na jednego ucznia przypadało 3—4 metrów sześciennych (95 do 127 stóp sześć.) przestrzeni.

Wysokość izby wynosić ma najmniej 3·5^{m} (11′) a poziom zbliżać się będzie kształtem do kwadratu. Głębokość izb, wyjąwszy sale do rysunków, nie może przenosić 12 metrów (6° 2′).

Sciany powinny być powleczone niebiesko-szarą, klejową, a jeszcze lepiej olejną farbą; sufit może być biały.

Zalecenia godnem jest wewnętrzne oszalowanie ścian w izbach szkolnych deskami do wysokości 1·5^{m} (4′ 9″), w którym to razie i oszalowanie będzie tą samą farbą powleczone.

Podłoga powinna być równa, należycie szparowana; w izbach parterowych leżeć ma około 0·8^{m} (30″) ponad ziemią. Podłogi lub posadzki dębowe mają pierwszeństwo przed jodłowemi lub sosnowemi. Zaleca się przytem, ażeby podłogi, zwłaszcza z miękkiego drzewa, zapuszczano od czasu do czasu gorącym olejem schnącym.

Drzwi, wiodące do izb szkolnych, mają być urządzone w ścianie, leżącej naprzeciw głównej ściany z oknami i prowadzić ku wolnej przestrzeni pomiędzy pierwszym rzędem ławek a katedrą.

§. 7.

Należy troskliwie przestrzegać, ażeby izby szkolne miały dosyć światła, ażeby mianowicie powierzchnia okien równała się przynajmniej 1/6 części powierzchni podłogi, a dochodziła nawet do $^{1}/_{4}$ części tejże powierzchni, gdyby naprzeciw okien szkoły wznosiły się większe budynki. Okna mają być umieszczone jak najwyżej i w ten sposób, aby światło padało uczniom od lewej ręki, a wdanym razie i z tyłu, nigdy zaś prosto w oczy.

Konstrukcya okien powinna być taką, ażeby je można o każdej porze z łatwością otwierać. Górne okienka mają się otwierać na poziomych osiach w sposób potrzaskowy; wewnętrzne ku górze, zewnętrzne zaś ku dołowi.

W razie takiego położenia budynku, iż w ciągu godzin szkolnych promienie słońca, czyto wprost, czy też odbite od naprzeciwległych budynków padają do izby szkolnej, mają być w oknach zasłony (rulety) z gładkiej, szarej lub niebiesko-szarej tkaniny, ruchome, a mianowicie tak urządzone, aby niemi dowolnie tylko pewną część okna zasłaniano.

*

W razie potrzeby sztucznego oświetlenia, należy używać, zachowując niezbędną ostrożność, wiszących lub ściennych lamp naftowych, albo gazu.

§. 8.

Każdą izbę należy ogrzewać dostatecznie i jednostajnie za pomocą pieców, jeżeli się nie da przeprowadzić system centralnego opalania (kalorifery). Piec ma być należycie postawiony, niedymiący i opalany z wewnątrz, a nie z kurytarza.

Drzwiczki pieca winny być tak urządzone, ażeby się dały należycie zamykać, czyto na klucz, czy w inny sposób niedozwalający ich swawolnym dzieciom otwierać.

Konstrukcya pieca ma być taką, ażeby zapomocą niewielkiej stosunkowo ilości paliwa, osiągano ilość ciepła dostateczną dla całej izby i na cały czas nauki. Piecom kamykowym i kaflowym daje się pierwszeństwo przed żelaznymi. W razie użycia tych ostatnich, należy je koniecznie otaczać zewnętrznemi osłonami z podwójnej blachy, cegły, kafli i t. p. otwartemi w górze i w druciane siatki zaopatrzonemi.

Najbliższe ławki powinny być przynajmniej na 1^m (3′ 2″) od pieca oddalone. Wrazie gdyby się to z powodu niezupełnie stosownego rozkładu izby lub przepełnienia klasy osiągnąć nie dało, należy także kamykowe i kaflowe piece zaopatrzyć osłonami, zrobionemi z płótna naciągniętego na ramy i klejową farbą powleczonego.

§. 9.

Nadzwyczaj ważną rzeczą jest stósowne przewietrzanie izb szkolnych. Odbywać się ono będzie przedewszystkiem za pomocą otwierania wszystkich okien i drzwi po nauce.

Względem urządzenia wentylacyi, w zastósowaniu do używanego już w poszczególnych zakładach systemu opalania, należy zasięgać zdania techników.

Przy piecach ze stałemi osłonami da się ona najsnadniej urządzić za pomocą kanału, mierzącego w świetle około 0.63^m w kwadrat (4′□), a tuż nad podłogą do izby wchodzącego, iż wprowadza świeże powietrze z zewnątrz budynku pomiędzy piec i osłonę. Inny kanał, a stosowniej dwa kanały mają służyć do uprowadzania zepsutego powietrza z warstw dolnych. Przecięcie obu tych kanałów w świetle ma wynosić około $0{\cdot}5^m$ □ (5′ □), umieszczone zaś być mają w dwóch kątach izby szkolnej w kształcie

dwóch pionowo do 1·90^{m} (6′) od powały zwieszających się skrzyń drewnianych, które są w dole ukośnie siatką drucianą zamknięte, w górze zaś łączą się ze strychem i mogą być, (równie jak kanał wprowadzający powietrze) zo pomocą łatwego przyrządu zamykane i otwierane.

Tenże sam sposób przewietrzania da się także zastósować do pieców kamykowych lub kaflowych bez osłon, jeżeli kanał wprowadzający świeże powietrze przechodzi przez piec, a tem samem ogrzane już powietrze do izby szkolnej wprowadza.

Przewietrzanie w czasie nauki odbywać się zresztą może za pomocą otwierania górnych okienek.

Przy każdym sposobie przewietrzania należy starannie unikać silnych przeciągów i przewiewu powietrza o znacznie niższej ciepłocie.

§. 10.

W każdej izbie szkolnej mają być następujące sprzęty: Stół czyli katedra dla nauczyciela z dwoma krzesłami, ławki dla uczniów w odpowiedniej ilości, wreszcie szafa na przybory naukowe, dająca się na klucz zamykać.

§. 11.

Stół czyli katedra dla nauczyciela ma się znajdować na podniesieniu i w takiem miejscu, naprzeciw dzieci, ażeby nauczyciel siedząc mógł dokładnie wszystkie ławki przeglądać. Oddalenie pierwszego rzędu ławek od katedry ma wynosić około 2^{m} (6′ 4″).

§. 12.

Ławki i pulty szkolne powinny być zastósowane do wzrostu uczniów; W każdej klasie ma być przynajmniej dwa stopnie ławek, tj. jeden dla uczniów wzrostem większych, drugi dla mniejszych.

Przy konstrukcyi ławek należy przedewszystkiem zważać, ażeby popierwsze: uczeń siedząc w ławce i zgiąwszy nogi pod kątem prostym, miał uda podparte aż do podkolanek, a całemi stopami opierał się o podłogę; ażeby powtóre, będąc w tej pozycyi, mógł się swobodnie w pionowym kierunku opierać krzyżami i plecami; ażeby nakoniec miał przed sobą pult w miarę wysoki i w takiem oddaleniu, iżby chcąc na nim pisać, nie potrzebował się zbytecznie nachylać i w krzyżach zginać.

Sredni wymiar ławek będzie zatem następujący: Siedzenie ma być na jednego ucznia 50—60^{cm} (19″—23″), długie 23—28^{cm} (8″ 9‴—10″ 8‴), szerokie, 28—40^{cm} (10″ 8‴—15″ 3‴) wysokie. Przykładnica (Tischbrett) ma

być około 40^{cm} (15″ 3‴) szeroka, płaszczyzną swą ku uczniowi nieco (na $4-5^{cm}$) pochylona, a od zewnętrznego brzegu na $8-11^{cm}$ (3″—4″) pozioma, i wyżłobieniami na kałamarz, pióra i ołówki zaopatrzona.

Wzwyżka, tj. pionowa odległość przykładnicy od siedzenia, ma być nieco większa, niż odległość łokcia od siedzenia, gdy uczeń prostosiedzący ramiona opuści. Odstęp krawędzi siedzenia i przykładnicy (w rzucie poziomym) ma wynosić do 5^{cm} (1″ 10‴). Półka na książki jest o 12^{cm} (4″ 7‴) po za krawędź przykładnicy w głąb cofnięta. Do oparcia grzbietu będą stósownie urządzone przody ławek drugiego rzędu i dalszych; w ławkach ostatniego szeregu ma być przy każdem siedzeniu zaplecek do 20^{cm} (7″ 6‴) szeroki, a do 5^{cm} (2″) gruby, należycie wyokrąglony i górnym krawędziem cokolwiek wysokości przykładnicy niedosięgający.

Wszelkie krawędzie i węgły ławek mają być należycie pozaokrąglane. Ze względu na okoliczność, iż w ławkach o należycie przybliżonej przykładnicy nie może uczeń stać wygodnie, zaleca się przed innemi ławki o przykładnicach ruchomych tj. wysuwalnych, tudzież urządzanie ławek odosobnionych na dwóch uczniów, zamiast ławek wspólnych. W ławkach wspólnych o przykładnicy nieruchomej może być odstęp krawędzi siedzenia i przykładnicy nieco większy.

Pomiędzy rzędami ławek, tudzież w około całej ławkami zajętej przestrzeni, mają być wolne przejścia; wszystkie ławki należy wreszcie tak ustawić, iżby uczniowie patrzyli wprost na nauczyciela.

Ławki większe można w razie potrzeby przystósować dla uczniów mniejszych, podwyższając odpowiednio nakładkami siedzenie i dając im podnóżek stósownej wysokości.

Wszystkie dawniejsze ławki należy o ile możności wedle powyższych wskazówek przerobić.

§. 13.

W izbach przeznaczonych na roboty ręczne powinny być dla uczennic siedzenia oddzielne z oparciami i zastósowane do robót stoły. — Toż samo stosownie do potrzeb nauki mają być oddzielne siedzenia i stoły w salach rysunkowych.

§. 14.

Wychodki należy tak umieszczać, ażeby przystęp do nich był łatwy i kryty, wiatry zaś nie roznosiły smrodu po korytarzach i izbach. Tam gdzie dostatek wody i dobra kanalizacya dozwoli urządzić ujścia wodą zamykane

(waterklozety), zaleca się takowe przed innemi, jako jedyny środek zapobiegający zapowietrzaniu budynków. W braku takiego urządzenia należy w dziurze wychodka zamieścić miskę z polewanego żelaza z zamykającą się klapą. Obowiązkiem służby szkolnej będzie, miski te codziennie wodą (lub rozczynem karbolowym w stosunku 1 : 100) spłukiwać.

Dla szkół i klas mieszanej płci mają być osobne, całemi ścianami oddzielone, zamykane wychodki, a prócz tego rynewki moczowe dla uczniów, albo wpuszczone w podłogę i zamknięte kratą, albo też umieszczone wzdłuż ściany tak, ażeby najwyższy punkt nie był bardziej nad 0·65^{m} (24″ 9‴) a najniższy nad 0·5^{m} (19″) nad podłogą wzniesiony. Zasłaniające przedziałki na rynewce w odstępach 0·5^{m} (19″) do 0·6^{m} (23″) są pożądane.

Wnętrze wychodka powinno być dobrze oświetlone, najlepiej za pomocą szyb z mdłego szkła. Sciany mają być do wysokości 2 metrów (6′ 4″) wyłożone kaflami, a to, ażeby udaremnić tak częste wypisywanie i rysowanie nieprzyzwoitości. Podłogę należy wylać asfaltem lub cementem, albo też wyłożyć ją kamiennemi płytami i nadać jej lekki spadek ku rynewce moczowej.

§. 15.

Przy każdej szkole ma być dziedziniec dla zabawy i ćwiczeń gimnastycznych i o ile możności osobny kryty tok dla tychże ćwiczeń w porze zimowej. Toż samo ma być ogród szkolny, najmniej około $^1/_2$ morga obszaru dla nauki, wytchnienia i orzeźwienia, tudzież studnia, gdzie tylko to jest możliwe, z wodą tryskającą (z pompą). Tam gdzie nie ma zegara publicznego, będzie na każdej szkole wieżyczka z dzwonkiem, zwołującym dzieci na naukę.

§. 16.

Rada szkolna miejscowa obowiązana jest z funduszu szkolnego miejscowego asekurować budynek szkolny od ognia.

§. 17.

Skoro się okaże potrzeba wystawienia nowego budynku lub przebudowania dawnego, winna miejscowa Rada szkolna wszystkie okoliczności i potrzeby szczegółowo zbadać i program budowy ułożyć, a następnie przedłożyć go wraz z planami i kosztorysami budowy c. k. okręgowej Radzie szkolnej do zatwierdzenia.

Zezwolenia na przeprowadzenie budowy udziela c. k. Rada szkolna okręgowa, w wypadkach zaś, w których fundusz szkolny krajowy do kosztów budowy się przyczynia, c. k. Rada szkolna krajowa w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Kollaudacyę dokonanych budowli zarządza ta władza szkolna, która zezwolenia na przeprowadzenie budowy udzieliła.

Lwów dnia 13. Kwietnia 1875.

W zastępstwie:

Bartmański w. r.